

LIETUVOS KARJERŲ ASOCIACIJA

Senasis Ukmergės kel. 4, Užubalių k., LT-14013 Vilniaus r.; kodas: 168045184
Tel.: +370 698 29342; faks.: +370 5 2032774; el. paštas: nsm@nsm.lt; www.lietuvoskarjerai.lt

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai
Viceministrei gerb. Daivai Matonienei

2016-03-10 Nr. 2016/09

DĖL ŽEMĖS GELMIŲ ĮSTATYMO NR. I-1034 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

Lietuvos karjerų asociacija susipažinusi su Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo Nr. I-1034 pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Projektas), teikia šiuos pasiūlymus:

1. **Bendros pastabos ir ryšys su kitais teisės aktais.** Naujame projekte iš esmės keičiama leidimų naudoti žemės gelmes išdavimo tvarka, kuri gali turėti esminės įtakos verslui, jeigu šie pakeitimai nebus įteisinti vienu metu su Teritorijų planavimo įstatymo ir Žemės įstatymo kai kurių straipsnių siūlomais pakeitimais.

1.1. Ūkio subjektas, siekiantis teisės naudoti žemės gelmių išteklius turi savo rizika detaliam išžvalgyti naudingųjų iškasenų telkinį, atlikti poveikio aplinkai vertinimo (toliau – PAV) procedūras, gauti PAV atrankos išvadą ar sprendimą dėl ūkinės veiklos galimybių, parengti teritorijos žemės gelmių išteklių naudojimo planą ir tikrai po to galės gauti Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos leidimą naudoti konkretaus telkinio išteklius.

Grėsmė yra ta, kad PAV atrankos išvada galioja 3 metus, o sprendimas dėl ūkinės veiklos galimybių pagal PAV ataskaitą – 5 metus. Patirtis liudija, kad per tiek laiko ne visada pasiseka gauti rajono savivaldybėje sąlygas specialiajam planui rengti arba gauti žemės savininkų (urėdijų, Nacionalinės žemės tarnybos (toliau – NŽT)) sutikimus suinteresuotai įmonei tapti specialaus žemės gelmių naudojimo plano organizatoriumi. To priežastis - Teritorijų planavimo įstatyme nesuderintos dviejų straipsnių nuostatos.

Šiuo metu galiojančiame Teritorijų planavimo įstatymo 4 str. 4 dalyje yra numatyta, kad „*valstybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų, valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentų, Vyriausybės patvirtintų specialiojo teritorijų planavimo dokumentų, žemės gelmių naudojimo planų sprendiniai turi aukštesnę teisinę galią už savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens kompleksinio ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentų sprendinius ir privalomai taikomi savivaldybėms rengiant, keičiant ar koreguojant*

savivaldybės lygmens ir vietovės lygmens teritorijų planavimo dokumentus. Valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai privalomi valstybės lygmens ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentams. Taikant valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentų sprendinius, valstybės lygmens ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentų sprendiniai galioja tiek, kiek jie neprieštarauja valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams.“ Tačiau teisine prasme sprendiniai yra tik tie sprendiniai, kurie yra patvirtinti, todėl rengiant naudojimo planą reikia vadovautis ir kitais straipsniais. Žemės gelmių naudojimo planų rengimo teisinę galią reglamentuoja to paties Teritorijų planavimo įstatymo 22 str. 3 ir 4 dalys, kurios reglamentuoja, kad

„3. Neurbanizuotose ir neurbanizuojamose teritorijose **parengti ir patvirtinti** vietovės lygmens specialiojo teritorijų planavimo žemėtvarkos dokumentai ir **žemės gelmių naudojimo planai privalomi** juos patvirtinusiems subjektams, žemės sklypų valdytojams ir naudotojams, taip pat visiems suplanuotoje teritorijoje veikiančioms fiziniams ir juridiniams asmenims ar kitoms organizacijoms.

4. Neurbanizuotose ir neurbanizuojamose teritorijose pagrindinė **žemės naudojimo paskirtis gali būti keičiama vietovės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentu** arba žemės valdos projektu, **jeigu** pagrindinės žemės naudojimo paskirties keitimas neprieštarauja savivaldybės bendrajam planui.“

Iš pacituoto darytina išvada, kad paskirties keitimas galimas tik tada, jeigu tai numatyta savivaldybės bendrajame plane, tai yra, jeigu telkinys buvo išvalgytas po bendrojo plano patvirtinimo arba šiaip dėl kažkokių priežasčių bendrajame plane nėra fiksuotas telkinys, rengti naudojimo planą negalima, kol nepakeisime bendrojo plano sprendinių. Šiai kolizijai išspręsti siūlome kartu su teikiamu Projektu teikti ir Teritorijų planavimo įstatymo 22 straipsnio papildymą 5 dalimi, ją išdėstant taip:

„ 5. Planuojant teritorijas skirtas naudingųjų iškasenų karjerų ir jų priklausinių išdėstymui, pagrindinė žemės naudojimo paskirtis kasybos laikotarpiui keičiama žemės gelmių naudojimo planu, neatsižvelgiant į savivaldybės bendrojo plano sprendinius, jeigu yra atliktos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūros ir priimta išvada/sprendimas, kad ūkinė veikla galima, o Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos iniciavo specialaus žemės gelmių naudojimo plano rengimą.“

Nesant šitokio Teritorijų planavimo įstatymo papildymo, naujų telkinių įsisavinimas tampa paralyžuotas, o Žemės gelmių įstatymo nuostatos, kad leidimas naudoti žemės gelmių išteklius gaunamas tikrai atlikus teritorijų planavimo procedūras atgraso bet kokius investuotojus į naujų telkinių tyrimą.

1.2. Atkreipiame dėmesį į tai, kad siūlomo Projekto 15 str. 1 dalies redakcija reglamentuojanti leidimų naudoti žemės gelmių išteklius gavimo tvarką yra nesuderinta su Žemės įstatymu. Šio įstatymo 9 str. 6 dalyje nurodyta, kad „*valstybinė žemė išnuomojama be aukciono, jeigu: <...> 2) Žemės gelmių įstatymo nustatyta tvarka gautas leidimas naudoti žemės gelmių išteklius ir ertmes;*“

Iki šiol, ūkio subjektas, išžvalgęs telkinį ir atlikęs PAV procedūras gaudavo Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos (toliau – LGT) leidimą naudoti žemės gelmių išteklius. Tada jis įgydavo teisę į valstybinės žemės nuomą ne aukciono tvarka. Tai būdavo pagrindas NŽT leidimo turėtojui suteikti žemės gelmių naudojimo plano organizatoriaus funkcijas.

Pagal naująjį Projektą leidimas išduodamas tikrai po to, kai patvirtinamas specialusis žemės gelmių naudojimo planas (Projekto 15 str. 1 dalis: „*Prieš teikiant prašymą gauti leidimą naudoti naudingųjų iškasenų, išskyrus angliavandenilius, išteklius arba leidimą naudoti žemės gelmių ertmes turi būti parengtas ir patvirtintas žemės gelmių naudojimo planas...*“) Įsigaliojus naujai tvarkai, įmonės praranda teisinę apsaugą gauti sutikimą iš NŽT ar urėdijos, valdančios valstybinės žemės plotus, specialaus plano organizatoriaus funkcijoms atlikti, nes joms dar nėra atsiradusi teisė į valstybinės žemės sklypo nuomą ne aukciono tvarka.

Šiai situacijai sureguliuoti, siūlome kartu su Projektu teikti pasiūlymą ir dėl Žemės įstatymo 9 str. 6 d. 2 punkto pakeitimo, jo redakciją išdėstant taip:

„6. *Valstybinė žemė išnuomojama be aukciono, jeigu:*

1) *<...>*

2) *Žemės gelmių įstatymo nustatyta tvarka ~~gautas leidimas naudoti žemės gelmių išteklius ir ertmes;~~ žemės gelmių išteklių telkinys yra detalčiai išžvalgytas, atliktos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procedūros ir įgaliotos institucijos yra priimta išvada/sprendimas, kad ūkinė veikla yra galima;*“

Tiktai šiuo atveju Projekto siūloma redakcija nebesusiaurintų šiuo metu Žemės įstatyme suteiktas ūkio subjektui teises ir būtų sklandus žemės gelmių naudojimo plano rengimo procesas. Priešingu atveju įmonės gali negauti sutikimo tapti specialaus plano organizatoriumi, o žemės sklypai virš detalčiai išžvalgytų telkinių gali būti aukciono tvarka išnuomojami kitiems ūkio

subjektams. Be to, pagal Projekto 19 str. nuostatas akivaizdu, kad jeigu įmonė neturi teisės naudoti žemės sklypo, tai ji praranda leidimą arba iš vis jo negauna. O išnuomoti ne aukciono tvarka žemės sklypą pagal dabartinį Žemės įstatymą galima tik tai gavus LGT leidimą.

2. Kitos pastabos ir pasiūlymai, nesusiję su kitų įstatymų būtinais papildymais.

2.1. **Dėl Projekto 3 str. 6 dalies.** Kasybos sklypo apibrėžime yra vartojama sąvoka „*nustatyta tvarka patvirtinto*“, tačiau Projekto 4 str. 4 dalies 7 punkte, kuriame yra apibrėžtos Lietuvos geologijos tarnybos funkcijos, telkinių išteklių nėra tvirtinami, o jie „aprobuojami“. Siūlytume suvienodinti sąvokas ir vartoti abiem atvejais žodį „*aprobuoti*“, nes šis terminas naudojamas ir kituose Projekto straipsniuose.

2.2. **Dėl Projekto 7 str. 2 dalies.** Siūlytumėme šioje dalyje po žodžių „... *turi būti suderinti su žemės savininkais (valdytojais)*...“ išbraukti žodžius „*ir naudotojais*“, nes viską lemia savininko apsisprendimas, o ne naudotojo. Jei naudotojas sutinka, o savininkas ne, tai nebūtų protinga užprogramuoti konfliktą. Jei naudotojas nesutinka, o žemės savininkas leidžia, tai naudotojo nesutikimas iš esmės nieko nereiškia. Mūsų nuomone, jog užtektų, kad žemės savininkas tik tai informuotų naudotoją apie derinimo turinį.

2.3. **Dėl Projekto 9 str. 1 dalies 4 punkto ir 3 dalies 7 punkto.** Šiose dalyse įteisinta nuostata, kad kai įmonės netenka specialistų, būtinų leidimui (tirti ar naudoti žemės gelmių išteklius) gauti, joms stabdomi arba panaikinami leidimai. Tačiau nėra numatyta jokių kontrolės mechanizmų tai sąlygai kontroliuoti. Šios problemos sprendimui siūlytume Projekto 4 str. 4 dalies 4 punktą papildyti, šio punkto redakciją išdėstant taip:

„4) vykdo tiesioginių ir nuotolinių žemės gelmių tyrimų priežiūrą **ir reguliariai kontroliuoja ar leidimą tirti žemės gelmes turintys asmenys, turi reikiamos kvalifikacijos, išsilavinimo ir darbo patirties specialistus;**

2.4. **Dėl Projekto 12 str. 9 dalies.** Šioje dalyje yra siūloma nuostata, kad „jeigu pateikiami keli konkursiniai pasiūlymai, kuriuose nurodomos vienodos įmokos už žemės gelmių naudojimo teisės suteikimą, laimėtoju pripažįstamas fizinis asmuo ar juridinis asmuo, **pirmas pateikęs konkursinį pasiūlymą.**“ Abejojame tuo, kad piniginiame konkurse vertinimui pasirenkamas ne piniginis kriterijus. Tokiu atveju būtų tikslinga nugalėtoją pasirinkti per antro konkurso etapo pasiūlymo pagerinimą.

Dėl Projekto 12 str. 9 dalies 2 punkto ir 10 dalies 2 punkto. Šiuose punktuose yra siūloma įtvirtinti minimalius ekonominės ir finansinės būklės reikalavimus konkurso dalyviams, išvengiant bankrutuojančių ar likviduojamų įmonių. Tikslinga būtų tokiuose svarbiuose valstybei konkursuose atsiriboti nuo restruktūrizuojamų įmonių, kurių finansinis pajėgumas yra ribotas, todėl siūlome abejuose 2 punktuose po žodžių „... arba nėra vykdomas bankroto procesas ne teismo tvarka...“ įrašyti žodžius „nėra iškelta restruktūrizavimo byla“, sakinių išdėstant taip:

2) *juridinis asmuo arba šių asmenų grupės, veikiančios pagal jungtinės veiklos sutartį, dalyviai nėra bankrutavę, nėra iškelta bankroto byla arba nėra vykdomas bankroto procesas ne teismo tvarka, nėra iškelta restruktūrizavimo byla, nėra likviduojami arba nėra pradėta likvidavimo procedūra;*

2.5. **Dėl Projekto 12 str. 15 dalies.** Lietuvos karjerų asociacija ne kartą buvo pasisakiusi prieš išskirtines sąlygas atskiriems šalies sektoriams. Šioje dalyje siūlomos **visiems savininkams ir naudotojams** įtvirtinti teisę, išskirtinės bei lengvatinės sąlygos naudotis gamtos ištekliais nemokant gamtos išteklių mokesčio, yra iš esmės diskriminacinės kitų šalies sektorių atžvilgiu, todėl siūlome šio straipsnio 15 dalies tokią redakciją išbraukti.

Papildomai atkreipiame dėmesį, kad buvo teisinga Aplinkos ministerijos nuomonė suregulmentuoti požeminio gėlo ir gamybinio vandens išteklių naudojimą, o taip pat žemės gelmių šiluminės energijos naudojimą, tačiau šios idėjos Projekte nebeliko. Įvertinę šio klausimo svarbą, siūlome vietoj dabartinės redakcijos 15 punkto redakciją išdėstyti taip:

„15. Asmenys be šio straipsnio 1 dalyje nurodyto leidimo gali įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka naudoti požeminio gėlo ir gamybinio vandens išteklius, jeigu iš žemės gelmių išgaunama (planuojama išgauti) mažiau kaip 10 m³ požeminio geriamojo gėlo ir gamybinio vandens per parą arba vandeniu aprūpinama mažiau kaip 50 asmenų, o paimtas vanduo nenaudojamas ūkinei komercinei veiklai, taip pat žemės gelmių šiluminę energiją, jeigu žemės gelmių šiluminė energija išgaunama geoterminio šildymo sistemomis su horizontaliais kolektoriais arba su vertikaliais giluminiais kolektoriais (kai įrengtoji galia yra mažesnė kaip 30 kW).“

2.6. **Dėl Projekto 15 str. 5 dalies.** Šioje dalyje nurodoma, kad *„prieš pradėdant rengti naudojimo planą Lietuvos geologijos tarnyba turi priimti sprendimą dėl naudojimo plano rengimo pradžios ir planavimo tikslų. Sprendimas galioja iki jame nurodyto objekto naudojimo plano patvirtinimo. Sprendimas gali būti priimamas, jei tam pačiam objektui nėra galiojančio sprendimo arba patvirtinto naudojimo plano.“* Žemės gelmių naudojimo planas nėra laiko tėkmėje nekintantis dalykas. Kai reikia jį koreguoti ar papildyti, darbai prasideda taip pat nuo Lietuvos geologijos tarnybos sprendimo priėmimo. Įstatyme tokie atvejai nenumatyti. Siūlome 5 dalies trečiąjį sakinį papildyti žodžiais *„išskyrus atvejus kai reikia koreguoti ar keisti patvirtintą naudojimo planą.“* Ir visą sakinį išdėstyti taip:

„Sprendimas gali būti priimamas, jei tam pačiam objektui nėra galiojančio sprendimo arba patvirtinto naudojimo plano, išskyrus atvejus kai reikia koreguoti ar keisti patvirtintą naudojimo planą.“

2.7. **Dėl Projekto 15 str. 6 dalies 6 punkto.** Kadangi žemės paskirtys ir būdai tame pačiame objekte gali būti keli, o ne vienas, todėl 6 punkto redakciją siūlome tokią:

6) „žemės sklypo ribos, plotas, pagrindinė žemės naudojimo paskirtis/**paskirtys**, galimas žemės naudojimo būdas/**būdai**, eksploatuojant žemės gelmių išteklius ir po žemės rekultivacijos.“,

2.8. Dėl Projekto 17 str. 3 dalies. Siūloma nuostata, kad “žemės gelmių išteklių išgavimo limitus nustato aplinkos ministras.” Nenustatant ribojimo kriterijų ar atvejų kada toks ribojimas būtų reikalingas, toks reguliavimas tampa niekuo nepagrįstas, neaiškus ir net diskriminacinis ir korupcinis, nes aplinkos ministrui suteikiama teisė vienam ūkio subjektui išgavimą „pristabdyti“, o kitam subjektui iš vis jo netaikyti. Be to, sistemiškai žiūrint į Projekte siūlomus institucijų įgaliojimus ir funkcijas pastebima, kad Projekto 4 str. 3 dalyje, kurioje išvardintos Aplinkos ministerijos funkcijos, išteklių išgavimo limitų nustatymas nėra numatytas šiai institucijai, tai kodėl ši funkcija priskirta aplinkos ministrui? Iki šiol gavybos apimtis reguliavo rinka. Jei liks ši įstatymo nuostata, tai kyla labai daug neaiškumų dėl šios nuostatos turinio: kaip bus nustatomi limitai: atskiram telkiniui, atskiram naudotojui, metams ar penkmečiams, žaliavos rūšiai ar pagal pažintis ar kitais principais. Mūsų nuomonė šiuo klausimu yra kategoriška - šis korupcinis, planinės ekonomikos reliktas turi būti pašalintas iš Projekto.

2.9. Dėl Projekto 22 str. 3 dalies. Šioje dalyje numatyta detaliai išžvalgytų telkinių teritorijų apsauga nėra pakankama, nes prie detaliai išžvalgyto telkinio kontūro suprojektavus gyvenamąją teritoriją, dalies telkinio išteklių jau nebus galima įsisavinti. Būtina, analogiškai požeminio vandens vandenvietėms, nustatyti detaliai ir parengtiniai išžvalgytų telkinių apsaugos zonas. Jas, mūsų nuomone, reikėtų apibrėžti specialiosiose žemės naudojimo sąlygose Vyriausybės nutarimu, o šio Projekto 22 str. 3 dalį išdėstyti taip:

„3. Detaliai išžvalgytų nenaudojamų naudingųjų iškasenų, galimų išgauti atviru kasybos būdu, ir parengtiniai išžvalgytų telkinių teritorijose ir jų apsaugos zonose, draudžiama planuoti ir vykdyti pagrindinės žemės paskirties keitimo procedūras, pakeičiant žemės naudojimo paskirtį į kitą, išskyrus pakeitimą į naudingųjų iškasenų teritorijas, statyti statinius, išskyrus laikinus.“

2.10. Dėl Projekto 27 str. 2 ir 3 dalių. Šio straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatos prieštarauja viena kitai, nes įmonė, atlikdama žemės gelmių tyrimus, privalo pasitikrinti ar tyrimų plote nėra anksčiau atliktų kokių nors tyrimų duomenų ir privalo jais remtis savo tyrime, tai yra, visos geologinės įmonės naudojasi valstybinės geologinės informacijos sistemos duomenis teisėtai ir teisėtiems tikslams. Tačiau naujus tyrimų duomenis, gautus užsakovo lėšomis, kartu su archyviniais duomenimis perduota užsakovui (tyrėjo, užregistravusio darbus atveju – trečiajai šaliai) t.y. kartu su valstybinės geologinės informacijos sistemos duomenimis. Todėl Projekto 27 str. 2 dalis, taip kaip ji suformuluota, negali būti įteisinta, nes iškart užprogramuoja žemės gelmių tyrėjų pažeidimą kiekvieno darbo metu.

2.11. **Dėl Projekto 28 str. 1 dalies.** Šioje dalyje siūlomas reguliavimas per daug susiaurina galimų pažeidėjų ratą. Žala turi būti atlyginama bet kokiais atvejais jei dėl bet kokių asmenų veiklos sumažėja žemės gelmių išteklių ar pablogėja jų naudojimo sąlygos, o ne vien tik dėl veiksmų tiriant ar naudojant žemės gelmes. Pavyzdžiui, jei būtų savavališkai ar su valstybės institucijų sprendimu užstatomas detalai išžvalgyto telkinio plotas. Tai neabejotinai atsiranda žala valstybei. Todėl šio straipsnio 1 dalį siūlome išdėstyti taip:

„1. Valstybei padaryta žala, atsiradusi ~~fiziniais ar juridiniams asmenims ar šių asmenų grupėms, veikiančioms pagal jungtinės veiklos sutartis, tiriant ir naudojant žemės gelmes dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų, ar valstybės institucijų ir valstybės tarnautojų sprendimų, kai dėl to sumažėja žemės gelmių išteklių ar pablogėja jų naudojimo sąlygos, pasikeičia jų vertingosios savybės arba kiti aplinkos elementai, ir žala, padaryta aplinkai, turi būti atlyginta.“~~

Šiame Projekte nenumatytas viešojo intereso gynimas. Žemės gelmių išteklių naudojimas yra viešojo intereso tenkinimas (požeminio vandens tiekimas, žaliavos kelių tiesimui, statybinių medžiagų naudojimui išgavimas ir tiekimas, kurios reikalingos tiek valstybei tiek kiekvienam visuomenės nariui). Todėl siūlome žemės gelmių išteklių apsaugos tikslais Projekto 28 str. 3 dalį išdėstyti taip:

„3. Žemės gelmių registro tvarkytojas – Lietuvos geologijos tarnyba, gavusi informaciją apie valstybei priklausančių žemės gelmių išteklių praradimą, sugadinimą, užstatymą ar kitus veiksmus, dėl kurių sumažėja žemės gelmių išteklių vertė ar kiekis, pasikeičia jų vertingosios savybės ir kitais panašiais atvejais teisės aktų nustatyta tvarka inicijuoja viešojo intereso gynimo tyrimą“.

Projekto 28 str. siūlomą 3 dalį laikyti 4 dalimi.

Pagarbiai

Antanas Bartulis
Lietuvos karjerų asociacijos prezidentas